

filmovi svedoče nam o delotvornom razaranju holivudskih dramaturških kanona. Čak će i stari Hjuston sačiniti jednu poetsku de-dramatizovanu storiju o bokserima (*Grad izobilja*).

Nedeljno slavlje malih činovnika u vili izvan grada, okruženoj travnjacima i stoletnim hrastovima, to je siže filma *Pozivnica švajcarskog reditelja Kloda Gorete*. No, *Pozivnica* je jedan od onih filmova u kojima nije ni važna priča, u kojima su na prvom mestu detalji. A Goreta (koji je i kostrenista svog filma) očito ih je skupljao i tačio sa strpljivošću nesvakidašnjom u ovom zanatu.

U filmu se, ipak, »događa« mnoštvo stvari: tu je jedan »društveni skandal« (zbog polustriptika jedne činovnice), jedna tuča (u kojoj bude nokautiran — treći), ima čak i napetosti — (okolo se muva jedan sumnjič tip, ali se ispostavi da je to neki sitan seoski lovor). Na okupu su, dakle, svi elementi »pravog« akcionog filma, ali propušteni kroz filter autorovog skeptičkog ironičkog pogleda. Ima u *Pozivnici* tragova Renoara (u postavljanju odnosa varošana prema prirodi) i Tatija (u načinu građenja gegova i u ritmu) a možda i Rene Klera... Ipak, Goreta poseduje samosvojno osećanje za svakodnevnicu koja je filmskija od filma.

Taj isti nerv za svakodnevno spasavanje od epigonstva i jednog drugog reditelja — Žana Estaša, koji je, kao i njegovi prethodnici i učitelji, reditelji »novog talasa«, jednostavno inficirani filmom. U njegovom filmu *Mama i kurva* (prikazanom na specijalnom programu »Vidici«) srećemo tipični novotalasovski rekvizitarijum: tu su znani nam bistri, prodavnice, butici, automobili, ulice, tu je ono beskrajno godarovsko-trifojsko prepričavanje doživljaja, pričanje doživljaja prijatelja, pričanje viceva, čitanje citata iz knjiga, citata iz filmova i filmskih kritika itd. Prvih pola sata filma čini nam se da gledamo restlove filmova *Muško-žensko*, *Ukradeni poljupci* ili... Ali tokom preostala tri sata (film traje 210 minuta) Estaš uspeva da izgradi, kako se to kaže, svoj sopstveni svet, svoj sopstveni ugao gledanja, da sačini svoj film. I što je još čudnije, čini se da je njegov film manje »celuloidast«, manje »film«, nego dela njegovih prethodnika i učitelja. Ako je odnos prema svetu predmeta koji nas okružuju studirao kod Godara i Trifoa, način građenja priče je, bez sumnje, učio kod Erika Romera; ali princip *minimum akcije* — *maksimum konverzacije* ovde je sproveden doslednije u no *Noći sa Mod*. Izgleda da Estaš nimalo ne hajeza te sličnosti u detaljima i pojedinim elementima strukture, on samouzdanovo vaja svoj film. Jer, on se bar u dvema stvarima bitno razlikuje od svojih prethodnika — shvatanjem filmskog vremena i pomenutim nervom za svakodnevnicu. (Ta dva momenta su, u stvari, povezana, proizlaze jedan iz drugog). Iz njegovih kadrova zaista zrači onaj osećaj trajanja (kojem se Bazen divio u filmovima neorealizma). Nimalo slučajno, njegov junak ima u rukama Prustovo delo *U potrazi za izgubljenim vremenom*. Ono što je za Godara i Trifoa »filmično«, za Estaša je samo deo života. Tamo gde bi njegovi prethodnici napravili »rez«, Estaš pušta svoju kamjeru da neumorno radi dalje, da »kopa« po licima i proticanju vremena. On, dakle, ne traga samo za ekstraktom »filmičnog« i »filmski poetičnog«, već za jednom obuhvatnijom slikom življenja.

andre freno

PRONAĐEN ZAVIČAJ

NI O TEBI NI O MENI

Ni o varljivim mestima granatnoga sklada,
ni o poniranju nemirnog broda,
ponovnom podizanju,
ni o svečanim oblacima,
ni o strahovitoj jeseni nisko letećih ptica,
ni o neprijateljskom bezdanu,
ni o danu kad zaboravismo
poziv sa zaboravom
i ostrvo i brod...
Ni o tebi ni o meni, neću govoriti.

IZGUBLJENO TELO (žena govori)

Ja se ne otvaram da bih vam se dopala,
čak i kada to verujem.
To činim da bih se pojednostavila.
Da bih utekla životinjama.
To činim da bih se tome predala.

Malo je važno ko je, tako reći.
To se ja za sebe samu opružam.
Da bih odvratila noć.
To činim da bih ga privukla.

To činim da bih od toga izgubila dah.
To činim da bih našla gnezdo.
Da bih se izgubila.

*Smrt koja nikada ne priznaje,
smrt nabujala, koja me nadima
sve dosad je pobacivala,
uskoro će imati svoje mesto.*

LE LIEU COMMUN DES MORTS

Opšte poznata istina o mrtvima, to je zemlja
u previranju, hemija u telima koja se rastaču. Sunce sisa
jednostavna tela, minerale vraćene u novu vodu.
Putanja svetlosti oduvek ranjena senkom,
bezazleno kruženje.
Gde su mrtvi? I u kiši ih je bilo.

A ja sam taj koji je u ropcu i ubuduće.
Kovčeg sa izgubljenim ključevima, fijke u
groznici.
Školske knjige, glasine me skoliše.
Prepustite prahu. Spalte sva pisma.
Neizdržljiva ljubav koja oduvek nedostaje.
Spalte. Spalte detinjstvo.
O, neka od njega ništa ne ostane ako se treba
nastaniti.
O, neka ga učutkaju, neka bude mrtvo.

PONOVO PRONAĐEN ZAVIČAJ

Moje srce manje u zavadi s onim što je volelo,
ne isprečujem se voljenom kraju.
Prevazišao sam gnev, otkrio
gostoljubivu prošlost. Danas to mogu, smem.

Poveravam se putu, vrzmam se ovuda slobodno
usponom, zavijutkom. Istinski san se prostire.
Otkrivam se u žuboru koji ne prestaje.
Veter, baš veter sam vodi me ka mojoj želji.

Nepoznate reči mi postaju bliske.

Skloni me pogledi prate iz drveća.

Prepoznajem se ovde, prihvatom svoj kraj,
zemlju

i celo to kopno gde se prividaju kolibe,
i gde petlovi plante ukraj kula
sa začinima u loncu, planinama među zidovima.

Redovi loze drže se obronaka
i oblaci šetaju sporo duž plaveti,
dubeći dolinu gde žita zriju.

Sve je lepo što se otvara danas mom
prolaženju.

O, pamtiću ovaj istinski hleb ljudi.
Hoću da okusim ove grozdove što se suše,
obešeni o čardake.

DOBROHOTNOST

Život ide kuda ja hoću,
ja ga vodim u šetnju
ne gubeći ga iz vida,
u gomili koja me tiska,
u mom glasu koji se sklanja
među grobove i u bršljan
ovuda gde mi je dobro,
i mrtvi koji su dobri
ne pitaju za razlog
ako se smejem nad njihovim
kamenovima.

Groblje u Oksfordu
5. septembar 1974.

BELEŠKE O PESNIČKOM ISKUSTVU

Neko nas pohodi... O tom tajanstvenom
dogadjaju pesma nam daje podatke na mnogo
načina. U prozi i u stihu. Sa rečima koje bli-
staju i drugima što su providne, sa najvećom
samosvešću ili sa zanosom, svečano ili ironično,
ponekad oboje odjednom; ovde nas pali apst-
rakcija, tamo metafore nagoveštavaju jedan
svet na izgled ukinut. Prema prilikama i slučaju,
svaka pesma obrazuje svoj jezik onako kako
može. Stoga su svi tonovi mogući, svi ritmovi,
svi oblici: »Sva sredstva su dobra«. I utoliko
pre što nijedno sredstvo nije dobro, nikad, u
stvarnosti; u toku tog vrhovnog kretanja mi
smo još uvek tako malo moćni...

ANDRE FRENO

JOŠ ODVAJKADA

Poezija Andre Frenoja nije ni teška ni tamna. Ona govori o stvarima koje mi svi poznamo i kojima se pesnici rado bave: detinjstvo, život na selu, ljubav, smrt. Ali, možda je ova jednostavnost ono što nas zbujuje. Dodatajmo joj krajnju raznolikost tonova (epski, lirske, graciozni, prisni, smešni, gorki), oblik koji je ponekad sirov, košunjav, u suprotnosti sa trenucima krajnje finoće, izvesnu ljubav za prošlost neobično smešnu sa revolucionarnim plamenom, nesvakidašnju mešavinu dobroćnosti i gorčine: toliko crta koje remete konturnu portretu, toliko putanja kojima bi čitalac odvažno krenuo gubeći pri tom iz vida suštinu, sve je to protivrečnost namerna, i tvrdo glavo održavana.

Bernar Pengo

Iz La Quinzaine Littéraire, 1970.

Prevela sa francuskog
VIDA GOSTUŠKI

Preveo sa francuskog

MIODRAG PAVLOVIĆ